

Onvolledig ontslagrecept: zienswijzen lopen uiteen

Een deugdelijk, volledig recept verkrijgen moet uitgangspunt zijn van handelen, vinden sommige apothekers. Anderen zijn vooral geïnteresseerd in het perspectief van de patiënt. Ziedaar de uiteenlopende reacties op het ethisch dilemma (PW 23) over een ontslagrecept voor fentanylpleisters waarvan enkele bladzijden ontbraken.

18

Pharm weekbl 31 augustus 2018:153-35

Auteurs **Monique ten Brinke-van Hoof** en **Anno Verwey**

Een familielid van mevrouw Broekema biedt een ontslagrecept aan met fentanylpleisters waarvan enkele bladzijden ontbreken. Mevrouw Broekema, al jaren patiënt bij u, lijdt aan een erfelijke bindweefselaandoening en verbleef in het ziekenhuis vanwege een levensbedreigende obstipatie, mogelijk veroorzaakt door oxycodon in haar medicatierol. Na ziekenhuisontslag wil zij zowel de fentanylpleisters als de medicatierol met oxycodon. Enkele collega's die reageerden vonden het verkrijgen van een deugdelijk, volledig recept uitgangspunt voor hun handelen, anderen wilden op zoek naar het perspectief van mevrouw Broekema. Enige aarzeling was er om het ziekenhuis te bellen zonder toestemming van de zorgvraagster.

Reflecteren

Deze casus gaat slechts over één enkel probleem dat zich mogelijk zou kunnen voordoen in de apotheek. Een enkele beslissing zegt niet zoveel over de beweegredenen waarmee u de hele dag door beslissingen neemt. Toch is het interessant om met regelmaat deze beslissingen mét motivatie onder de loep te nemen en erop te reflecteren. Zegt het iets over de manier waarop u apotheker bent? Bent u zich bewust van uw persoonlijke en professionele waarden bij het nemen van beslissingen? Hieronder diverse handelingsopties en hun achtergronden.

• Regels zijn er niet voor niets

Aan de motivatie om alleen af te leveren als

aan regels wordt voldaan, ligt een principieel denken ten grondslag: regels zijn er niet voor niets. We noemen dit principe-ethiek of *ethics of justice*. Principe-ethiek staat voor universaliseerbaarheid en vasthouden aan principes. Het is een krachtig en goed verdedigbaar standpunt. Uw benadering gaat uit van het principe 'wat voor één geldt, geldt voor allen'. U respecteert het zelfbeschikkingsrecht van de patiënt, én heeft uw eigen principes als apotheker.

• Voor- en nadelen afwegen

Bij de tweede handelingsoptie lost u het probleem op door informatie op te vragen en de mogelijke gevolgen van wel of niet afleveren in te schatten. U brengt uw deskundigheid in en kiest de oplossing die het minste schaadt, met als motto: logisch nadenken over de voor- en nadelen van de gevolgen. Dit is de act-utilistische benadering; de benadering die in de gegeven situatie het meeste nut oplevert voor de betrokkenen staat voorop. Het resultaat telt en het doel heiligt de middelen.

• Openstellen voor appèl patiënt

Het verhaal van de patiënt raakt u. Mevrouw Broekema laat door slechts een gedeelte van het ontslagrecept aan te bieden zien dat zij het heft in eigen hand wil nemen over haar leven en de manier waarop zij pijn wil stillen. Door slechts een gedeelte van het recept aan te bieden stelt zij een vraag en doet een moreel appèl op u. U wilt in dit geval niet op uw strepen staan of uw oplossingen aan de

**MEVROUW
LAAT ZIEN
DAT ZIJ HET
HEFT IN EIGEN
HAND NEEMT
OVER HAAR
LEVEN**

patiënt opleggen. Belang van het ‘zich open opstellen voor het morele appèl dat de ander op u doet’ is een benadering van de Franse filosoof Emmanuel Levinas. “Het is niet jij die de wereld een plaats geeft, maar het is de Ander, die jou aanspreekt, appelleert en jou een plaats geeft.”

• **In gesprek met patiënt en haar huisarts**

Het ene recept is het andere niet. De ene patiënt is de andere niet. Soms wilt u schakelen en meer tijd nemen voor een patiënt. Zeker als die in uw ogen kwetsbaar is en u met uw farmaceutische kennis een bijdrage kunt leveren aan betere zorg. U voelt zich aangesproken in uw verantwoordelijkheid als apotheker, omdat u de kwetsbaarheid van de patiënt ziet én omdat zij úw patiënt is.

De zorgrelatie, die u met patiënten heeft, is voor u belangrijk. U bent zich er bovendien van bewust dat zorg zich afspeelt in een web van relaties. In dit geval is de specialist in het ziekenhuis, maar ook de huisarts een belangrijke actor. Het gesprek over goede zorg wilt u dan ook graag bespreken samen met mevrouw én haar huisarts. Aandacht voor kwetsbaarheid en belang van relaties staan centraal vanuit een zorg-ethisch perspectief.

• **Laten leiden door kernwaarden**

Zorgvuldigheid en betrouwbaarheid, evenals farmaceutische deskundigheid en betrokkenheid bij het welzijn van de zorgvrager zijn voor u, als apotheker, belangrijke kernwaarden en u laat dit in uw handelen zien. Zowel in het dagelijks geroutineerde handelen als bij moeilijkere beslissingen laat u zich hierdoor leiden. Waarden die zichtbaar worden in het handelen noemen we deugden. Dit is dan ook een deugd-ethische benadering.

• **Meewegen wat patiënt zélf verstaat onder welzijn**

Decennia geleden lag de focus van de openbaar apotheker op het geneesmiddel. Vervolgens verschoof de aandacht van het medicatieoverzicht en de medicatiebewaking naar de patiënt. Jarenlang gaf alleen de beroepscode richting bij ethische dilemma's, uitgaande van de principes weldoen, niet schaden, respect voor zelfbeschikkingsrecht en rechtvaardigheid.

In het *Handvest van de apotheker* komt het

Foto Shiwai Ng

VAN HET ONTSLAGRECEPT VAN MEVROUW BROEKEMA, DIE IN HET ZIEKHUIS VERBLEEF VANWEGE LEVENBEDREIGENDE OBSTIPATIE, ONTBREKEN ENKELE BLADZIJDEN.

accent te liggen op professioneel gedrag. Betrokkenheid bij het welzijn van de patiënt is een belangrijke kernwaarde. Daarvoor moeten we onderzoeken wat de patiënt zélf onder zijn of haar welzijn verstaat. ■

Monique ten Brinke is openbaar apotheker en zorg-ethicus. Anno Verwey is openbaar apotheker. Beiden zijn lid van de SIG Ethiek&Filosofie van de farmacie.

**AANDACHT
VOOR KWETS-
BAARHEID
STAAT CEN-
TRAAL VANUIT
ZORG-ETHISCH
PERSPECTIEF**

Beroepswaarden vervat in handvest

Apothekers staan de hele dag voor kleinere en grotere keuzes; zij maken naar eer en geweten eigen afwegingen. Iedereen heeft eigen persoonlijke waarden en wellicht in meer of mindere mate affiniteit tot bepaalde ethische invalshoeken.

Als de diverse handelingsopties in dit artikel te verdedigen zijn, wat betekent dit voor de apotheker? Betekent professionele autonomie dat iedere apotheker op persoonlijke gronden keuzes kan maken?

Het antwoord is ja en nee. Natuurlijk zal iedere apotheker vanuit een eigen (moreel) inzicht beslissingen nemen. Tegelijkertijd hebben apothekers, zoals van professionals wordt verwacht, een beroepsethos. Deze beroepswaarden zijn kernachtig geformuleerd in het *Handvest van de apotheker*.